ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
M. POIARES MADURO
της 1ης Μαρτίου 2007 [1]

I — Εισαγωγή

1. Τα ερωτήματα που υποβάλλει το College van Beroep voor het bedrijfsleven (Κάτω Χώρες) στις υπό κρίση υποθέσεις ταυτίζονται επί της ουσίας με τα υποβληθέντα από το ίδιο δικαστήριο στην υπόθεση Dokter κ.λπ. [2] Αφορούν την ερμηνεία της οδηγίας 85/511/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Νοεμβρίου 1985, για τη θέσπιση κοινοτικών μέτρων για την καταπολέμηση του αφθώδους πυρετού [3]. Αυτή τη φορά όμως, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατευθυντήριες γραμμές για την επίλυση προβλήματος το οποίο δεν αφορά τόσο τον αφθώδη πυρετό όσο τους δικονομικούς κανόνες.

2. Στην υπόθεση Dokter κ.λπ., οι προσφεύγοντες της κύριας δίκης αμφισβήτησαν τη νομιμότητα της αποφάσεως να σφαγούν τα ζώα στις εκμεταλλεύσεις στις οποίες βρίσκονταν, με την αιτιολογία ότι η απόφαση εκείνη βασιζόταν σε ανάλυση διενεργηθείσα από εργαστήριο μη περιλαμβανόμενο στο παράρτημα Β της οδηγίας. Στις υπό κρίση υποθέσεις, οι προσφεύγοντες της κύριας δίκης έβαλαν επίσης κατά της αποφάσεως περί σφαγής των ζώων τους. Ωστόσο, στους ισχυρισμούς τους ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου δεν βασίστηκαν στο επιχείρημα ότι το εργαστήριο δεν περιλαμβανόταν στον κατάλογο του παραρτήματος Β της οδηγίας, μολονότι οι υποθέσεις αφορούσαν ακριβώς το ίδιο εργαστήριο. Ως εκ τούτου, το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν το κοινοτικό δίκαιο του επιβάλλει να εξετάσει το ζήτημα αυτό αυτεπαγγέλτως, παρά τους εθνικούς δικονομικούς κανόνες οι οποίοι κανονικά θα απαγόρευαν κάτι τέτοιο.

3. Έχω ήδη εκθέσει τις απόψεις μου επί των σχετικών με την οδηγία ερωτημάτων επί της ουσίας με τις προτάσεις μου στην υπόθεση Dokter κ.λπ. Εν προκειμένω, θα επικεντρωθώ στο δικονομικό ζήτημα το οποίο θέτει το εθνικό δικαστήριο και θα επιχειρήσω να εντάξω τις υπό κρίση υποθέσεις στη νομολογία η οποία άρχισε να διαμορφώνεται με τις αποφάσεις Peterbroeck [4] και Van Schijndel και Van Veen. [5] Θα ήθελα να επισημάνω, ωστόσο, ότι δημιουργείται αναπόφευκτα η εντύπωση ότι το ζήτημα αυτό ασκεί παρεμπίπτουσα επιρροή στην επίλυση των διαφορών της κύριας δίκης.

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η πορτογαλική.

2 — Απόφαση της 15ης Ιουνίου 2006, C-28/05 (Συλλογή 2006, σ. I-5431).

3 — ΕΕ L 315, σ. 11, όπως έχει τροποποιηθεί με την οδηγία 90/423/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 1990 (ΕΕ L 224, σ. 13).

4 — Απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 1995, C-312/93 (Συλλογή 1995, σ. I-4599).

5 — Απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 1995, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-430/93 και C-431/93 (Συλλογή 1995, σ. I-4705).

Συγκεκριμένα, η αίτηση του παραπέμποντος δικαστηρίου να του παρασχεθούν κατευθυντήριες γραμμές φαίνεται να απορρέει κυρίως από ένα γενικότερο ενδιαφέρον προς διευκρίνιση της νομολογίας του Δικαστηρίου στον τομέα αυτόν.

II — Τα πραγματικά περιστατικά και τα προδικαστικά ερωτήματα

4. Η ένδικη διαφορά ενώπιον του College van Beroep voor het bedrijfsleven ανέκυψε ως συνέπεια της νόσου του αφθώδους πυρετού που εμφανίστηκε το 2001 σε αρκετά κράτη μέλη. Κατόπιν της εκδηλώσεως της νόσου αυτής, οι αρχές των Κάτω Χωρών έλαβαν μέτρα προς αποφυγή της περαιτέρω εξαπλώσεως της νόσου[6]. Τα μέτρα αυτά περιελάμβαναν την προληπτική σφαγή των δίχηλων ζώων στις εκμεταλλεύσεις που βρίσκονταν κοντά σε προσβληθείσα εκμετάλλευση.

5. Βασιζόμενη στα αποτελέσματα των αναλύσεων που πραγματοποίησε το εργαστήριο ID-Lelystad BV (στο εξής: ID-Lelystad), το Rijksdienst voor de keuring van Vee en Vlees (εθνική υπηρεσία ελέγχου ζωικού κεφαλαίου και κρεάτων, στο εξής: RVV) κατέληξε ότι οι εκμεταλλεύσεις των προσφευγόντων των κυρίων δικών βρίσκονταν κοντά σε προσβληθείσα εκμετάλλευση. Ως εκ τούτου, το RVV διέταξε την προληπτική σφαγή των ζώων στις εκμεταλλεύσεις των προσφευγόντων.

6. Κατά τις δίκες ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, οι προσφεύγοντες αμφισβήτησαν τη νομιμότητα των αποφάσεων περί σφαγής των ζώων τους βασιζόμενοι σε πλείονες του ενός λόγους. Το αιτούν δικαστήριο απέρριψε τους λόγους αυτούς. Ωστόσο, οι προσφεύγοντες σειράς παρεμφερών υποθέσεων οι οποίες επίσης εκκρεμούσαν ενώπιον του δικαστηρίου εκείνου είχαν αμφισβητήσει τη νομιμότητα παρεμφερών αποφάσεων βασιζόμενοι στον επιπλέον λόγο ότι το ID-Lelystad δεν περιλαμβανόταν στο παράρτημα Β της οδηγίας 85/511. Το επιχείρημα αυτό προκάλεσε την αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Dokter κ.λπ.[7].

7. Τα ερωτήματα στην υπόθεση Dokter κ.λπ. αφορούσαν τα άρθρα 11 και 13 της οδηγίας 85/511. Σύμφωνα με την πρώτη περίπτωση του άρθρου 11, παράγραφος 1, και με τη δεύτερη περίπτωση του άρθρου 13, παράγραφος 1, τα κράτη μέλη πρέπει να διασφαλίζουν ότι ο χειρισμός του ιού του αφθώδους πυρετού για σκοπούς διαγνώσεως πραγματοποιείται μόνο στα εγκεκριμένα εργαστήρια που απαριθμούνται στο παράρτημα Β της οδηγίας. Το εργαστήριο που προβλεπόταν για τις Κάτω Χώρες ήταν το CIDC-Lelystad. Το ID-Lelystad προήλθε από

6 — Βλ. επίσης αποφάσεις της 12ης Ιουλίου 2001, C-189/01, Jippes κ.λπ. (Συλλογή 2001, σ. I-5689), και της 10ης Μαρτίου 2005, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-96/03 και C-97/03, Tempelman και Van Schaijk (Συλλογή 2005, σ. I-1895).

7 — Προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 2.

το CIDC-Lelystad κατόπιν σειράς συγχωνεύσεων και διαδοχών, αλλά ποτέ δεν περιελήφθη στο παράρτημα Β. Ως εκ τούτου, το αιτούν δικαστήριο ζήτησε να του παρασχεθούν κατευθυντήριες γραμμές ως προς τις συνέπειες του καθορισμού των εργαστηρίων αναφοράς με την οδηγία. Επιπλέον, ερώτησε αν, κατά το κοινοτικό δίκαιο, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η εθνική αρχή δεσμεύεται από τα αποτελέσματα που προέρχονται από το εργαστήριο το οποίο πραγματοποίησε τις αναλύσεις.

8. Ενώ εκκρεμούσε η απόφαση επί της προδικαστικής παραπομπής στην υπόθεση Dokter κ.λπ., το College van Beroep voor het bedrijfsleven αποφάσισε να υποβάλει στο Δικαστήριο ακριβώς τα ίδια ερωτήματα με τις προηγουμένως εξετασθείσες υποθέσεις. Ωστόσο, αυτή τη φορά ερώτησε επίσης αν το κοινοτικό δίκαιο το υποχρεώνει να εξετάσει αυτεπαγγέλτως το πρόβλημα που αφορά το καθεστώς του ID-Lelystad.

9. Το Δικαστήριο εξέδωσε απόφαση στην υπόθεση Dokter κ.λπ. στις 15 Ιουνίου 2006. Υπό το πρίσμα της αποφάσεως αυτής, το Δικαστήριο έστειλε έγγραφο στο εθνικό δικαστήριο ερωτώντας το αν επιθυμούσε να εμμείνει στην αίτησή του για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως επί των υπό κρίση υποθέσεων. Με έγγραφο της 27ης Ιουλίου 2006 το δικαστήριο αυτό έδωσε καταφατική απάντηση.

10. Με τις παρούσες προτάσεις, θα εξετάσω το ζήτημα αν το κοινοτικό δίκαιο επιβάλλει στο εθνικό δικαστήριο να υπερβεί τα όρια του αντικειμένου της διαφοράς όπως αυτό καθορίστηκε από τους διαδίκους, ώστε να εξετάσει αυτεπαγγέλτως λόγους βασιζόμενους στην οδηγία 85/511. Όσον αφορά τα λοιπά υποβληθέντα ερωτήματα, παραπέμπω εκ νέου το Δικαστήριο στις προτάσεις μου στην υπόθεση Dokter κ.λπ. και, όπως είναι αυτονόητο, στην απόφασή του στην υπόθεση εκείνη.

III — Εκτίμηση

Επί του παραδεκτού

11. Οι εθνικοί κανόνες οι οποίοι κωλύουν ένα δικαστήριο να εξετάσει αυτεπαγγέλτως έναν ισχυρισμό δεν μπορούν να εμποδίσουν την υποβολή ερωτήματος στο Δικαστήριο προκειμένου να κριθεί αν οι κανόνες αυτοί συμβιβάζονται με το κοινοτικό δίκαιο [8]. Ωστόσο, η παραπομπή αυτή είναι απαράδεκτη αν το ερώτημα δεν είναι απαραίτητο για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης [9].

8 — Απόφαση Peterbroeck, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 4, σκέψη 13. Βλ. επίσης: αποφάσεις της 16ης Ιανουαρίου 1974, 166/73, Rheinmühlen Düsseldorf (Συλλογή τόμος 1974, σ. 17, σκέψεις 2 και 3), και της 14ης Δεκεμβρίου 2000, C-446/98, Fazenda Pública (Συλλογή 2000, σ. I-11435, σκέψη 48).

9 — Βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις της 3ης Φεβρουαρίου 1983, 149/82, Robards (Συλλογή 1983, σ. 171, σκέψη 19), της 16ης Ιουλίου 1992, C-83/91, Meilicke (Συλλογή 1992, σ. I-4871, σκέψη 25), και της 21ης Μαρτίου 2002, C-451/99, Cura Anlagen (Συλλογή 2002, σ. I-3193, σκέψη 26).

12. Θα μπορούσε κανείς δικαιολογημένα να σκεφθεί ότι το ερώτημα στο οποίο ζητεί απάντηση σήμερα το αιτούν δικαστήριο αγγίζει τα όρια του υποθετικού. Πράγματι, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση η Επιτροπή ισχυρίστηκε ότι, λαμβανομένης υπόψη της αποφάσεως στην υπόθεση Dokter κ.λπ., η απάντηση στο ερώτημα αυτό δεν θα επηρεάσει την έκβαση της κύριας δίκης. Μολονότι συμμερίζομαι εν μέρει την άποψη αυτή, δεν θεωρώ το επιχείρημα αρκούντως πειστικό ώστε να συναχθεί το συμπέρασμα ότι το ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου είναι απαράδεκτο. Κατ' αρχήν, στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να εκτιμήσει τόσο την ανάγκη εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, προκειμένου το ίδιο να μπορέσει να εκδώσει την απόφασή του, όσο και την λυσιτέλεια των ερωτημάτων που υποβάλλει στο Δικαστήριο [10]. Επιπλέον, το αποτέλεσμα της αποφάσεως του Δικαστηρίου στην υπόθεση Dokter κ.λπ. δεν είναι απολύτως βέβαιο ακόμη, δεδομένου ότι η απόφαση αυτή άφησε κάποιο περιθώριο εκτιμήσεως στο αιτούν δικαστήριο. Για τους λόγους αυτούς, θεωρώ το ερώτημα παραδεκτό.

Οι επιταγές του κοινοτικού δικαίου όσον αφορά τους εθνικούς δικονομικούς κανόνες

13. Το Δικαστήριο έχει επανειλημμένως τονίσει την αρχή της «διαδικαστικής αυτοτέλειας», η οποία σημαίνει ότι τα εθνικά δικαστήρια, οσάκις εφαρμόζουν το κοινοτικό δίκαιο, μπορούν να το πράττουν σύμφωνα με τους εθνικούς τους δικονομικούς κανόνες. Έτσι, ελλείψει εναρμονίσεως των κανόνων αυτών, «απόκειται στην εθνική έννομη τάξη κάθε κράτους μέλους να ορίσει τα αρμόδια δικαστήρια και να ρυθμίσει τις διαδικαστικές λεπτομέρειες ασκήσεως των ενδίκων μέσων που αποσκοπούν στη διασφάλιση των δικαιωμάτων που αντλούν οι πολίτες από το άμεσο αποτέλεσμα του κοινοτικού δικαίου» [11].

14. Εντούτοις, τούτο δεν εξαιρεί απολύτως τους εθνικούς διαδικαστικούς κανόνες από τις επιταγές του κοινοτικού δικαίου. Κατά παγία νομολογία, οι εθνικοί διαδικαστικοί κανόνες πρέπει να συνάδουν προς τις αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας [12].

15. Η αρχή της ισοδυναμίας επιτάσσει να εφαρμόζονται, ως προς τις αξιώσεις που βασίζονται στο κοινοτικό δίκαιο, οι ίδιοι διαδικαστικοί κανόνες με τους εφαρμοζομένους ως προς τις παρεμφερείς αξιώσεις που βασίζονται στο εθνικό δίκαιο [13].

10 — Απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 1995, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-163/94, C-165/94 και C-250/94, Sanz de Lera κ.λπ. (Συλλογή 1995, σ. I-4821, σκέψη 15). Βλ. επίσης απόφαση της 22ας Νοεμβρίου 2005, C-144/04 Mangold (Συλλογή 2005, σ. I-9981, σκέψεις 32 έως 38).

11 — Van Schijndel και Van Veen, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 5, σκέψη 17. Βλ. επίσης, επί παραδείγματι, αποφάσεις της 16ης Δεκεμβρίου 1976, 33/76, Rewe-Zentralfinanz (Συλλογή τόμος 1976, σ. 747, σκέψη 5), 45/76, Comet (Συλλογή τόμος 1976, σ. 765, σκέψη 13), της 28ης Σεπτεμβρίου 1994, C-128/93, Fisscher (Συλλογή 1994, σ. I-4583, σκέψη 39), της 6ης Δεκεμβρίου 1994, C-410/92, Johnson (Συλλογή 1994, σ. I-5483, σκέψη 21), και της 11ης Δεκεμβρίου 1997, C-246/96, Magorrian και Cunningham (Συλλογή 1997, σ. I-7153, σκέψη 37).

12 — Βλ., επί παραδείγματι, αποφάσεις της 15ης Σεπτεμβρίου 1998, C-231/96, Edis (Συλλογή 1998, σ. I-4951, σκέψη 34), της 20ής Σεπτεμβρίου 2001, C-453/99, Courage και Crehan (Συλλογή 2001, σ. I-6297, σκέψη 29), της 17ης Ιουνίου 2004, C-30/02, Recheio — Cash & Carry (Συλλογή 2004, σ. I-6051, σκέψη 17), και της 5ης Οκτωβρίου 2006, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-290/05 και C-333/05, Nádasdi και Németh (Συλλογή 2006, σ. I-10115, σκέψη 69).

13 — Βλ., π.χ., αποφάσεις Rewe-Zentralfinanz, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 11, σκέψη 6, και της 16ης Μαΐου 2000, C-78/98, Preston κ.λπ. (Συλλογή 2000, σ. I-3201, σκέψη 31).

16. Η αρχή της αποτελεσματικότητας συνεπάγεται ότι η απονομή δικαιωμάτων από το κοινοτικό δίκαιο πρέπει να έχει πρακτική αποτελεσματικότητα. Κατ' ουσίαν εκφράζει, όσον αφορά τα δικαιώματα που απονέμει το κοινοτικό δίκαιο, την οικεία αρχή ότι εφόσον υπάρχει δικαίωμα πρέπει να υπάρχει ένδικο βοήθημα [14]. Όπως εξέθεσε ο γενικός εισαγγελέας Jacobs: «ένας ιδιώτης, που θεωρεί ότι θίγεται από πράξη η οποία του στερεί δικαίωμα ή πλεονέκτημα αντλούμενο από το κοινοτικό δίκαιο, πρέπει να έχει τη δυνατότητα ασκήσεως προσφυγής κατά της εν λόγω πράξεως και να απολαύει πλήρους δικαστικής προστασίας» [15]. Ως εκ τούτου, η αρχή της αποτελεσματικότητας απαγορεύει τους δικονομικούς κανόνες που καθιστούν αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που απονέμει το κοινοτικό δίκαιο [16].

17. Έτσι, μολονότι η αρχή της αποτελεσματικότητας επιβάλλει διαδικαστική μεταχείριση ενός ελαχίστου επιπέδου που πρέπει να διασφαλίζεται στους φορείς κοινοτικών δικαιωμάτων, η αρχή της ισοδυναμίας εξασφαλίζει ότι η διαδικαστική μεταχείριση των φορέων κοινοτικών δικαιωμάτων δεν πρέπει να υστερεί έναντι της μεταχειρίσεως των φορέων παρεμφερών δικαιωμάτων απονεμομένων από το εθνικό δίκαιο.

18. Αυτό το σύστημα αρχών αποτελεί επίσης το πρίσμα υπό το οποίο πρέπει να εκτιμώνται οι εθνικοί δικονομικοί κανόνες που κωλύουν ένα δικαστήριο να εξετάσει αυτεπαγγέλτως έναν ισχυρισμό. Έτσι, σύμφωνα με την αρχή της διαδικαστικής αυτοτέλειας, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι το κοινοτικό δίκαιο συνήθως δεν επιβάλλει στο εθνικό δικαστήριο να εξετάσει αυτεπαγγέλτως ισχυρισμούς που βασίζονται στο κοινοτικό δίκαιο, χωρίς να τους έχουν προβάλει οι διάδικοι [17]. Ωστόσο, από τη νομολογία προκύπτει επίσης ότι χωρούν εξαιρέσεις από τον κανόνα αυτό βάσει των αρχών της αποτελεσματικότητας και της ισοδυναμίας.

19. Το θεωρητικό πλαίσιο που σκιαγράφησα μέχρι τώρα μπορεί να φαίνεται αρκετά απλό. Ωστόσο, η εφαρμογή των αρχών της αποτελεσματικότητας και της ισοδυναμίας έχει οδηγήσει στην έκδοση σειράς αποφάσεων οι οποίες εκ πρώτης όψεως φαίνονται κάπως ετερόκλητες. Θα επιχειρήσω να περιγράψω πώς αυτές οι διάφορες αποφάσεις —όπως και οι εν προκειμένω υπό κρίση υποθέσεις— μπορούν παρά ταύτα να ταξινομηθούν σύμφωνα με την οικεία αρχή, αρχίζοντας με τις υποθέσεις που αφορούν την αρχή της αποτελεσματικότητας.

14 — Αποφάσεις της 19ης Ιουνίου 1990, C-213/89, Factortame κ.λπ. (Συλλογή 1990, σ. I-2433), της 19ης Νοεμβρίου 1991, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-6/90 και C-9/90, Francovich (Συλλογή 1991, σ. I-5357), και Courage και Crehan, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 12.

15 — Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Jacobs στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 25ης Ιουλίου 2002, C-50/00 P, Unión de Pequeños Agricultores κατά Συμβουλίου (Συλλογή 2002, σ. I-6677, σημείο 38). Βλ. επίσης απόφαση της 15ης Οκτωβρίου 1987, 222/86, Heylens κ.λπ. (Συλλογή 1987, σ. I-4097, σκέψεις 15 έως 17).

16 — Βλ., π.χ., Peterbroeck, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 4, σκέψη 14, και Courage και Crehan, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 12, σκέψεις 25 έως 29.

17 — Van Schijndel και Van Veen, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 5, σκέψη 22. Ωσαύτως, το κοινοτικό δίκαιο δεν *απαγορεύει* στα εθνικά δικαστήρια να λαμβάνουν υπόψη διατάξεις του κοινοτικού δικαίου, ακόμη και αν οι διάδικοι δεν τις έχουν επικαλεστεί [βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις της 11ης Ιουλίου 1991, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-87/90, C-88/90 έως C-89/90, Verholen κ.λπ. (Συλλογή 1991, σ. I-3757, σκέψεις 12 έως 16), και της 19ης Ιουνίου 2003, C-315/01, GAT (Συλλογή 2003, σ. I-6351, σκέψεις 46 και 50)].

Η αρχή της αποτελεσματικότητας

20. Η πρώτη από τις υποθέσεις αυτές, η υπόθεση Peterbroeck,[18] εγείρει αμέσως το ερώτημα πώς μπορεί να εξηγηθεί ορθά η εκ μέρους του Δικαστηρίου εφαρμογή της αρχής της αποτελεσματικότητας, ιδίως υπό το πρίσμα της αποφάσεως του Δικαστηρίου της ίδιας ημερομηνίας στην υπόθεση Van Schijndel και Van Veen[19]. Με την απόφαση Peterbroeck, το Δικαστήριο επέκρινε ένα δικονομικό κανόνα ο οποίος απαγορεύει στο εθνικό δικαστήριο να εξετάζει αυτεπαγγέλτως αν μια πράξη του εσωτερικού δικαίου συμβιβάζεται προς διάταξη του κοινοτικού δικαίου, ενώ με την απόφαση Van Schijndel και Van Veen το Δικαστήριο δέχθηκε ένα φαινομενικά παρεμφερή κανόνα.

21. Αμφότερες οι υποθέσεις βασίζονταν στην αρχή της αποτελεσματικότητας: καθιστούσε ο επίμαχος δικονομικός κανόνας εξαιρετικά δυσχερή την άσκηση δικαιώματος απονεμομένου από το κοινοτικό δίκαιο; Το Δικαστήριο εκτίμησε τα πραγματικά περιστατικά λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο της διαδικασίας. Στην υπόθεση Van Schijndel και Van Veen, οι αναιρεσείοντες της κύριας δίκης ζήτησαν από το Hoge Raad der Nederlanden να αναιρέσει δύο αποφάσεις του Rechtbank Breda λόγω του ότι το δικαστήριο εκείνο έπρεπε να είχε εξετάσει αυτεπαγγέλτως τους κανόνες της Συνθήκης περί ανταγωνισμού και περί ελεύθερης παροχής υπηρεσιών. Απαντώντας στη αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως του Hoge Raad, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι, υπό τις υπό εξέταση συνθήκες, το κοινοτικό δίκαιο δεν υποχρέωνε τα εθνικά δικαστήρια να αφίστανται των εθνικών δικονομικών τους κανόνων και να υπερβαίνουν τα όρια του αντικειμένου της διαφοράς όπως αυτό καθορίζεται από τους διαδίκους.

22. Ωστόσο, η κατάσταση στην υπόθεση Peterbroeck ήταν διαφορετική. Αφορούσε προσφυγή κατ' αποφάσεως των βελγικών φορολογικών αρχών. Κατ' αρχήν, ο δικαστικός έλεγχος της αποφάσεως περιορίστηκε στους λόγους που είχε προβάλει η προσφεύγουσα κατά τη διαδικασία της διοικητικής ενστάσεως. Μετά την περάτωση της διαδικασίας αυτής, η προσφεύγουσα είχε εξήντα ημέρες προθεσμία να προβάλει νέους ισχυρισμούς —περιλαμβανομένων των βασιζομένων στο κοινοτικό δίκαιο— ενώπιον του αρμοδίου δικαστηρίου. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι αυτή η προθεσμία, θεωρούμενη εντός του νομικού και πρακτικού της πλαισίου, στην πραγματικότητα περιόριζε τη δυνατότητα ασκήσεως δικαιωμάτων απονεμομένων από το κοινοτικό δίκαιο.

23. Το ζήτημα αν στην πράξη η άσκηση δικαιώματος είναι υπερβολικά δυσχερής μπορεί να αποτελεί θέμα διαβαθμίσεως, πράγμα το οποίο εξηγεί γιατί οι υποθέσεις Peterbroeck και Van Schijndel και Veen είχαν διαφορετική έκβαση λόγω μερικών μόνον παραγόντων. Ωστόσο, υπάρχουν περιστάσεις υπό τις οποίες είναι πρόδηλον ότι, αν το εθνικό δικαστήριο δεν έχει τη δυνα-

18 — Προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 4.

19 — Προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 5.

τότητα να εξετάσει αυτεπαγγέλτως ισχυρισμό βασιζόμενο στο κοινοτικό δίκαιο, θα είναι εξαιρετικά δυσχερές για τους διαδίκους να τύχουν ένδικης προστασίας ενώ το κοινοτικό δίκαιο τους απονέμει δικαίωμα. Παράδειγμα αυτού αποτελούν οι υποθέσεις Océano Grupo Editorial και Salvat Editores [20] και Cofidis [21].

24. Στις υποθέσεις Océano Grupo Editorial και Salvat Editores και Cofidis, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η δυνατότητα ενός δικαστηρίου να εξετάσει ισχυρισμό αυτεπαγγέλτως μπορεί να συνάγεται εμμέσως από τους όρους μιας οδηγίας, οσάκις τούτο αποτελεί αναγκαίο μέσο για την επίτευξη του σκοπού της οδηγίας αυτής [22]. Ειδικότερα, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η εξουσία του εθνικού δικαστηρίου να κρίνει αυτεπαγγέλτως ότι οι ρήτρες παρεκτάσεως αρμοδιότητας σε συμβάσεις συναπτόμενες με καταναλωτές αποτελούν καταχρηστικές ρήτρες ήταν αναγκαία για την επίτευξη του σκοπού της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου [23]. Ο σκοπός αυτός, άλλωστε, συνίσταται στην προστασία των καταναλωτών από καταχρηστικές ρήτρες στις συμβάσεις που συνάπτονται με αυτούς. Το Δικαστήριο ερμήνευσε την οδηγία σύμφωνα με την αρχή της αποτελεσματικότητας. Αν το Δικαστήριο είχε ενεργήσει διαφορετικά, «θα καταλή [γαμε] στο παράδοξο αποτέλεσμα να είναι υποχρεωμένος ο καταναλωτής να παραστεί ενώπιον δικαστηρίου σε τόπο διαφορετικό από τον τόπο της κατοικίας του ακριβώς για να υποστηρίξει ότι η συμβατική ρήτρα που τον υποχρεώνει να το πράξει είναι καταχρηστική» [24].

25. Η νομολογία θα μπορούσε ίσως να συνοψισθεί ως εξής: η αρχή της αποτελεσματικότητας δεν υποχρεώνει τα εθνικά δικαστήρια να εξετάζουν αυτεπαγγέλτως ισχυρισμούς βασιζόμενους στο κοινοτικό δίκαιο, πλην περιπτώσεων στις οποίες τούτο είναι αναγκαίο προκειμένου να διασφαλιστεί η παροχή ένδικης προστασίας οσάκις το κοινοτικό δίκαιο απονέμει δικαίωμα. Ως εκ τούτου, τα εθνικά δικαστήρια υποχρεούνται να επεμβαίνουν οσάκις τούτο είναι αναγκαίο προς διασφάλιση της προστασίας των δικαιωμάτων που απονέμει το κοινοτικό δίκαιο. Εντούτοις, η αρχή της αποτελεσματικότητας δεν συνεπάγεται γενική υποχρέωση των εθνικών δικαστηρίων να διασφαλίζουν, υπό οποιεσδήποτε συνθήκες, την εφαρμογή των κανόνων που απορρέουν από την κοινοτική έννομη τάξη.

26. Διαφέρει η κατάσταση όταν ο επίμαχος δικονομικός κανόνας είναι θεμελιώδης; Με τη διάταξη περί παραπομπής, το αιτούν δικαστήριο εξετάζει το ενδεχόμενο ορισμένοι κανόνες να έχουν τέτοια βασική σπουδαιότητα ώστε το κοινοτικό δίκαιο να τους θεωρεί κανόνες «δημόσιας τάξεως» και έτσι

20 — Απόφαση της 27ης Ιουνίου 2000, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-240/98 έως C-244/98, Océano Grupo Editorial και Salvat Editores (Συλλογή 2000, σ. I-4941).

21 — Απόφαση της 21ης Νοεμβρίου 2002, C-473/00, Cofidis (Συλλογή 2002, σ. I-10875).

22 — Αποφάσεις Océano Grupo Editorial και Salvat Editores, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 20, σκέψη 26, και Cofidis, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 21, σκέψεις 32 και 33.

23 — Οδηγία 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ L 95, σ. 29).

24 — Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Saggio στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Océano Grupo Editorial και Salvat Editores, σημείο 24.

να υποχρεώνει τα εθνικά δικαστήρια να τους εξετάζουν αυτεπαγγέλτως. Στην αλληλουχία αυτή, το αιτούν δικαστήριο αναφέρει την απόφαση Eco Swiss [25]. Η υπόθεση εκείνη αφορούσε αίτηση ακυρώσεως διαιτητικής αποφάσεως. Ο διαιτητής είχε επιδικάσει αποζημίωση λόγω της καταγγελίας συμβάσεως περί παροχής αδείας. Κατά τη διαιτητική διαδικασία, δεν τέθηκε το ζήτημα μήπως η συμφωνία ήταν άκυρη δυνάμει του άρθρου 81 ΕΚ. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι το εθνικό δικαστήριο έπρεπε να δεχθεί την αίτηση ακυρώσεως της διαιτητικής αποφάσεως αν έκρινε ότι η απόφαση αυτή ήταν πράγματι αντίθετη προς το άρθρο 81 ΕΚ και αν οι εθνικοί δικονομικούς κανόνες του επέβαλλαν να δεχθεί αίτηση ακυρώσεως στηριζομένη στη μη εκτίμηση εθνικών κανόνων δημοσίας τάξεως [26].

27. Θα ήταν όμως εσφαλμένο να συναχθεί από την απόφαση Eco Swiss ότι η αρχή της αποτελεσματικότητας επιβάλλει όπως ορισμένοι κοινοτικοί κανόνες, λόγω της σπουδαιότητάς τους για το κοινοτικό σύστημα δικαίου, πρέπει να εφαρμόζονται από τα εθνικά δικαστήρια ακόμη και αν οι διάδικοι παρέλειψαν να τους επικαλεσθούν. Πράγματι, αυτή η ερμηνεία της αποφάσεως Eco Swiss θα ήταν ασυμβίβαστη με την απόφαση Van Schijndel και Van Veen. Αναμφισβήτητα, το Δικαστήριο παρατήρησε με την απόφαση Eco Swiss ότι το άρθρο 81 ΕΚ αποτελεί «θεμελιώδη διάταξη απαραίτητη για την εκπλήρωση των αποστολών που ανατέθηκαν στην Κοινότητα» [27]. Ωστόσο, η ίδια διάταξη ήταν επίδικη στην υπόθεση Van Schijndel και Van Veen και στην υπόθεση εκείνη το Δικαστήριο δεν έκρινε ότι υπήρχε υποχρέωση εφαρμογής του άρθρου 81 ΕΚ. Επομένως, το ζήτημα αν η υπό εξέταση διάταξη αποτελεί διάταξη δημοσίου δικαίου δεν είναι κρίσιμο για την εφαρμογή της αρχής της αποτελεσματικότητας. Μάλιστα, όπως θα εξηγήσω κατωτέρω, η υπόθεση Eco Swiss ανήκει πρωταρχικώς στην κατηγορία υποθέσεων στις οποίες το Δικαστήριο εφάρμοσε την αρχή της ισοδυναμίας.

28. Πάντως, το Δικαστήριο αποφάνθηκε επί της αρχής της αποτελεσματικότητας με την απόφαση Eco Swiss. Αφού αποφάνθηκε επί της υποθέσεως με βάση την αρχή της ισοδυναμίας, το Δικαστήριο επισήμανε περαιτέρω ότι «τα ερωτήματα που αποσκοπούν στην ερμηνεία της απαγορεύσεως του άρθρου [81], παράγραφος 1, [ΕΚ] πρέπει να μπορούν να εξετάζονται από τα εθνικά δικαστήρια που καλούνται να αποφανθούν επί του κύρους διαιτητικής αποφάσεως και να μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο, ενδεχομένως, προδικαστικής παραπομπής ενώπιον του Δικαστηρίου» [28]. Βασική μέριμνα του Δικαστηρίου ήταν προφανώς ότι πρέπει να παρέχεται ένδικο βοήθημα προκειμένου να προσβληθεί διαιτητική απόφαση που αντιβαίνει στο άρθρο 81 ΕΚ [29]. Κατά συνέπεια, ο εθνικός κανόνας που περιορίζει τον δικαστικό έλεγχο μιας διαιτητικής απο-

25 — Απόφαση της 1ης Ιουνίου 1999, C-126/97, Eco Swiss (Συλλογή 1999, σ. I-3055).

26 — Απόφαση Eco Swiss, σκέψη 41.

27 — Απόφαση Eco Swiss, σκέψη 36.

28 — Απόφαση Eco Swiss, σκέψη 40.

29 — Το εθνικό δίκαιο μπορεί βεβαίως να επιβάλει να προσβληθεί η απόφαση εντός εύλογης προθεσμίας (βλ. σκέψεις 43 έως 48 της αποφάσεως Eco Swiss).

φάσεως αποκλειστικώς στους λόγους που ο αιτών είχε προβάλει κατά τη διαιτητική διαδικασία αντιβαίνει στην αρχή της αποτελεσματικότητας. Το γεγονός ότι οι διάδικοι είχαν την ευκαιρία να προβάλουν λόγους βασιζόμενους στο κοινοτικό δίκαιο κατά τη διαιτητική διαδικασία δεν διασφαλίζει πλήρη ένδικη προστασία διότι η διαδικασία αυτή — όπως η διαδικασία διοικητικής ενστάσεως στην υπόθεση Peterbroeck— δεν αποτελεί *ένδικη* διαδικασία υπό την αυστηρή έννοια [30].

29. Εν ολίγοις, η αρχή της αποτελεσματικότητας δεν υποχρεώνει τα εθνικά δικαστήρια να εξετάζουν αυτεπαγγέλτως έναν ισχυρισμό βασιζόμενο στο κοινοτικό δίκαιο, ακόμη και αν ο ισχυρισμός αφορά διάταξη θεμελιώδους σημασίας για την κοινοτική έννομη τάξη. Ωστόσο, η αρχή της αποτελεσματικότητας απαιτεί να παρέχεται πράγματι στους διαδίκους η ευκαιρία να προβάλουν ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου ισχυρισμό βασιζόμενο στο κοινοτικό δίκαιο. Διαφορετικά, το εθνικό δικαστήριο πρέπει να έχει την εξουσία να εξετάσει αυτεπαγγέλτως τον ισχυρισμό αυτόν.

30. Δεν αμφισβητείται ότι, στην υπό εξέταση διαδικασία, οι διάδικοι είχαν όντως την ευκαιρία να προβάλουν τον βασιζόμενο στα άρθρα 11 και 13 της οδηγίας 85/511 λόγο ακυρώσεως με τους ισχυρισμούς τους ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου. Αντιθέτως προς την υπόθεση Peterbroeck, οι εθνικοί δικονομικοί κανόνες δεν κατέστησαν υπερβολικά δυσχερή την επίκληση των διατάξεων αυτών. Το γεγονός και μόνον ότι οι διάδικοι δεν το έπραξαν δεν δημιουργεί υποχρέωση του εθνικού δικαστηρίου να παράσχει αρωγή και να επανορθώσει την παράλειψη χάριν της αρχής της αποτελεσματικότητας.

31. Επιπλέον, όπως ορθώς παρατήρησε το αιτούν δικαστήριο, η οδηγία 85/511 δεν συνεπάγεται ότι τα εθνικά δικαστήρια πρέπει να εφαρμόζουν αυτεπαγγέλτως τα άρθρα 11 και 13. Σκοπός της οδηγίας, όπως εκτίθεται στο άρθρο 1, είναι να καθορίσει τα «κοινοτικά μέτρα που πρέπει να εφαρμόζονται σε περίπτωση εμφάνισης αφθώδους πυρετού» και έτσι να προστατεύσει την υγεία του ζωικού κεφαλαίου ολόκληρης της Κοινότητας [31]. Είναι δύσκολο να συναχθεί ότι ο σκοπός αυτός μπορεί να επιτευχθεί μόνον αν το εθνικό δικαστήριο αναγνωρίσει ότι έχει την εξουσία να εξετάσει αυτεπαγγέλτως τον ισχυρισμό ότι η απόφαση περί σφαγής των ζώων των προσφευγόντων

30 — Υπό την έννοια αυτή, η απόφαση Eco Swiss συνάδει με την κρίση του Δικαστηρίου ότι ένα διαιτητικό δικαστήριο συσταθέν βάσει συμφωνίας του ιδιωτικού δικαίου, χωρίς κρατική παρέμβαση, δεν πρέπει να θεωρείται δικαστήριο υπό την έννοια του άρθρου 234 ΕΚ και συνεπώς δεν μπορεί να υποβάλει αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως βάσει του άρθρου αυτού [απόφαση της 23ης Μαρτίου 1982, 102/81, Nordsee (Συλλογή 1982, σ. 1095)].

31 — Βλ. το προοίμιο της οδηγίας 85/511.

προκειμένου να αποφευχθεί η διάδοση του αφθώδους πυρετού βασίστηκε σε αναλύσεις πραγματοποιηθείσες από εργαστήριο το οποίο δεν περιλαμβάνεται στο παράρτημα Β της οδηγίας. Κατά το μέτρο που η οδηγία σκοπεί στην απονομή δικαιωμάτων στους προσφεύγοντες, η αποτελεσματική ένδικη προστασία των δικαιωμάτων αυτών μπορεί κατ' αρχήν να επιτευχθεί χωρίς την υποχρέωση του εθνικού δικαστηρίου να εκτιμήσει αυτεπαγγέλτως την οδηγία. Από την άποψη αυτή, οι υπό κρίση υποθέσεις διαφέρουν σαφώς από τις υποθέσεις Océano Grupo Editorial και Salvat Editores και Cofidis.

32. Κατά συνέπεια, η αρχή της αποτελεσματικότητας δεν υποχρεώνει το εθνικό δικαστήριο να εξετάσει αυτεπαγγέλτως τον ισχυρισμό που βασίζεται στα άρθρα 11 και 13 της οδηγίας. Το ζήτημα παραμένει, ωστόσο, αν η επιταγή αυτή απορρέει από την αρχή της ισοδυναμίας.

Η αρχή της ισοδυναμίας

33. Οσάκις το εθνικό δικονομικό δίκαιο παρέχει στα δικαστήρια τη δυνατότητα να εξετάζουν ισχυρισμούς αυτεπαγγέλτως, η αρχή της ισοδυναμίας επιτάσσει η δυνατότητα αυτή να καταλαμβάνει και ισχυρισμούς βασιζόμενους στο κοινοτικό δίκαιο. Μάλιστα, όσον αφορά τους βασιζόμενους στο κοινοτικό δίκαιο ισχυρισμούς, η αρχή της συνεργασίας του άρθρου 10 ΕΚ συνεπάγεται την υποχρέωση των εθνικών δικαστηρίων να κάνουν χρήση της δυνατότητας αυτής [32]. Ωστόσο, η εξουσία των δικαστηρίων να εξετάζουν αυτεπαγγέλτως ισχυρισμούς βασιζόμενους στο εθνικό δίκαιο είναι συνήθως αυστηρά περιορισμένη. Ως εκ τούτου, ανακύπτει το πρόβλημα πώς οι περιορισμοί αυτοί επηρεάζουν την υποχρέωση εξετάσεως ισχυρισμών βασιζόμενων στο κοινοτικό δίκαιο.

34. Με άλλα λόγια, εφόσον τα εθνικά δικαστήρια έχουν την εξουσία να εξετάζουν αυτεπαγγέλτως *ορισμένους* βασιζόμενους στο εθνικό δίκαιο ισχυρισμούς, η αρχή της ισοδυναμίας επιβάλλει να έχουν την εξουσία αυτή όσον αφορά ισχυρισμούς *ισοδύναμους* βασιζόμενους στο κοινοτικό δίκαιο. Το ζήτημα συνεπώς είναι πώς κρίνεται ποιοι ισχυρισμοί είναι «ισοδύναμοι».

35. Ένα παράδειγμα αποτελεί η υπόθεση Eco Swiss [33]. Οι επίδικοι στην υπόθεση εκείνη εθνικοί δικονομικοί κανόνες όριζαν ότι η ακύρωση διαιτητικής αποφάσεως μπορούσε να διαταχθεί μόνο για περιορι-

32 — Βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις της 24ης Οκτωβρίου 1996, C-72/95, Kraaijeveld (Συλλογή 1996, σ. I-5403, σκέψεις 57 και 58), και Van Schijndel και van Veen, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 5, σκέψεις 13 και 14.

33 — Προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 25.

σμένο αριθμό λόγων, περιλαμβανομένου του λόγου ότι η απόφαση «αντιβαίν[ει] στη δημόσια τάξη» [34]. Το αιτούν δικαστήριο εξήγησε ότι, σύμφωνα με τους εθνικούς κανόνες της πολιτικής δικονομίας, μια διαιτητική απόφαση αντέβαινε στη δημόσια τάξη «μόνον αν το περιεχόμενό της ή η εκτέλεσή της [προσέκρουε] σε αναγκαστικό κανόνα τόσο θεμελιώδους χαρακτήρα ώστε κανένας περιορισμός δικονομικής φύσεως δεν μπορ[ούσε] να εμποδίσει την τήρησή του» [35]. Το αιτούν δικαστήριο επισήμανε επίσης ότι διαιτητική απόφαση αντιβαίνουσα στους εθνικούς κανόνες του δικαίου περί ανταγωνισμού δεν εθεωρείτο γενικώς ως αντιβαίνουσα στη δημόσια τάξη [36]. Ωστόσο, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι, από πλευράς κοινοτικού δικαίου, η απαγόρευση του άρθρου 81 ΕΚ αποτελεί θεμελιώδη κανόνα αναγκαστικού δικαίου. Επομένως, το άρθρο 81 ΕΚ έχει εν τοις πράγμασι το ίδιο κύρος με τους εθνικούς κανόνες δημοσίας τάξεως [37]. Κατά συνέπεια, η αρχή της ισοδυναμίας επέβαλλε στο εθνικό δικαστήριο να δεχθεί την αίτηση ακυρώσεως της διαιτητικής αποφάσεως αν θεωρούσε ότι η απόφαση αντέβαινε στο άρθρο 81 ΕΚ [38].

36. Στην παρούσα δίκη ο όρος «δημόσια τάξη» χρησιμοποιείται υπό εντελώς διαφορετική έννοια. Η εθνική διάταξη του ουσιαστικού δικαίου είναι το άρθρο 8:69, παράγραφος 1, του γενικού κώδικα διοικητικού δικαίου (Algemene Wet Bestuursrecht, στο εξής: Awb), το οποίο ορίζει τα εξής:

«Το δικαστήριο που επιλαμβάνεται της διαφοράς αποφαίνεται βάσει του δικογράφου της προσφυγής, των προσκομισθέντων εγγράφων, της προκαταρκτικής έρευνας και της εξετάσεως της υποθέσεως κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση.»

Το άρθρο 8:69 Awb ορίζει περαιτέρω ότι το δικαστήριο υποχρεούται να συμπληρώνει τους νομικούς ισχυρισμούς. Ωστόσο, πρέπει να το πράττει παραμένοντας εντός των ορίων του αντικειμένου της διαφοράς όπως αυτό καθορίζεται από τους διαδίκους. Μπορεί να υπερβεί τα όρια του αντικειμένου της διαφοράς μόνο για να εξετάσει αυτεπαγγέλτως λόγους δημοσίας τάξεως [39].

34 — Απόφαση Eco Swiss, σκέψη 7.

35 — Απόφαση Eco Swiss, σκέψη 24.

36 — Απόφαση Eco Swiss, σκέψη 24.

37 — Βλ. επίσης, υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 13ης Ιουλίου 2006, C-295/04 έως C-298/04, Manfredi κ.λπ. (Συλλογή 2006, σ. I-6619, σκέψη 31).

38 — Βλ., ειδικότερα, απόφαση Eco Swiss, σκέψη 37.

39 — Jans, J.H., *Doorgeschoten? Enkele opmerkingen over de gevolgen van de Europeanisering van het bestuursrecht voor de grondslagen van de bestuursrechtspraak*, Αμστερνταμ: Europa Law Publishing, 2005· Brugman, D., «Ambtshalve toetsing afgebakend: de plaats van ambtshalve toetsing in het bestuursprocesrecht in nationaal- en Europeesrechtelijk perspectief», *Nederlands Tijdschrift voor bestuursrecht*, 2005, τόμος 8, σ. 265-277· Tak, A.Q.C., *Het Nederlands bestuursprocesrecht in theorie en praktijk*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers, 2005, σ. 497· Van Ballegooij, G.A.C.M., Barkhuysen, T., Brenninkmeijer, A.F.M., Den Ouden, W. και Polak, J.E.M., *Bestuursrecht in het Awb-tijdperk*, Deventer: Kluwer, 2004, σ. 232; Van Wijk, H.D., Konijnenbelt, W., και Van Male, R.M., *Hoofdstukken van bestuursrecht*, Den Haag: Elsevier juridisch, 2002, σ. 616· De Haan, P., Drupsteen, T.G. και Fernhout, R., *Bestuursrecht in de sociale rechtsstaat*, Deventer: Kluwer, 1998, σ. 348· Ten Berge, J.B.J.M., De Waard, B.W.N., και Widdershoven, R.J.G.M., *Het* , Deventer: W.E.J. Tjeenk Willink, 1996, σ. 193-204.

37. Η έννοια της δημοσίας τάξεως, εντός του πλαισίου αυτού, καθορίζεται από την εθνική νομολογία. Ομοιάζει προς την έννοια της δημοσίας τάξεως όπως τη χρησιμοποιεί, εντός αναλόγου πλαισίου, το Πρωτοδικείο [40]. Κατά το ολλανδικό διοικητικό δίκαιο, λόγοι δημοσίας τάξεως αφορούν κυρίως την αρμοδιότητα του δικαστηρίου, το παραδεκτό της προσφυγής ή την αρμοδιότητα του διοικητικού οργάνου που εξέδωσε την προσβαλλομένη απόφαση [41]. Το πρόβλημα της ισοδυναμίας πρέπει να επιλύεται με αναφορά στους λόγους αυτούς και στα συμφέροντα την προστασία των οποίων αυτοί επιδιώκουν εντός του εθνικού νομικού συστήματος.

38. Κατ' αρχήν, πρέπει να εναπόκειται στα εθνικά δικαστήρια να προσδιορίζουν τα συμφέροντα αυτά. Άπαξ το πράξουν, πρέπει να ελέγχεται, υπό την οπτική γωνία του κοινοτικού νομικού συστήματος, ποιες διατάξεις του κοινοτικού δικαίου προστατεύουν ισοδύναμα συμφέροντα, δηλαδή συμφέροντα στα οποία η κοινοτική έννομη τάξη απονέμει ρόλο και καθεστώς ισοδύναμα προς αυτά των επιμάχων συμφερόντων σε εθνικό επίπεδο.

39. Τα άρθρα 11 και 13 της οδηγίας 85/511 σκοπούν στην προστασία των συμφερόντων που αφορούν την προστασία της δημόσιας υγείας και της υγείας του ζωικού κεφαλαίου εντός της Κοινότητας. Ειδικότερα, οι διατάξεις αυτές επιδιώκουν να επιφέρουν βασικό συντονισμό μεταξύ των κρατών μελών για την καταπολέμηση του ιού του αφθώδους πυρετού [42].

40. Ακόμη και χωρίς λεπτομερή ανάλυση του εθνικού δικαίου, μπορεί να λεχθεί με βεβαιότητα ότι τα συμφέροντα αυτά δεν είναι ισοδύναμα προς τα συμφέροντα χάριν των οποίων το δικαστήριο έχει την εξουσία να εξετάζει ισχυρισμούς αυτεπαγγέλτως.

41. Κατά συνέπεια, υπό συνθήκες όπως αυτές της κύριας δίκης, το κοινοτικό δίκαιο δεν επιβάλλει στο εθνικό δικαστήριο να υπερβεί τα όρια του αντικειμένου της διαφοράς όπως αυτό καθορίστηκε από τους διαδίκους, ώστε να εξετάσει αυτεπαγγέλτως ισχυρισμούς βασιζόμενους στα άρθρα 11 και 13 της οδηγίας 85/511.

40 — Βλ., π.χ., αποφάσεις της 8ης Ιουλίου 2004, T-44/00, Mannesmannröhren-Werke κατά Επιτροπής (Συλλογή 2004, σ. II-2223, σκέψη 178), της 22ας Φεβρουαρίου 2006, συνεκδικασθείσες υποθέσεις T-437/04 και T-441/04, Standertskjöld-Nordenstam (μη δημοσιευθείσα ακόμη στη Συλλογή, σκέψη 28), της 3ης Οκτωβρίου 2006, T-171/05, Nijs κατά Ελεγκτικού Συνεδρίου (μη δημοσιευθείσα ακόμη στη Συλλογή, σκέψη 31), της 13ης Ιουλίου 2006, T-285/04, Andrieu κατά Επιτροπής (μη δημοσιευθείσα ακόμη στη Συλλογή, σκέψη 129), της 1ης Δεκεμβρίου 2004, T-27/02, Kronofrance κατά Επιτροπής (Συλλογή 2004, σ. II-4177, σκέψη 30), και της 19ης Σεπτεμβρίου 2006, T-166/01, Lucchini κατά Επιτροπής (μη δημοσιευθείσα ακόμη στη Συλλογή, σκέψη 144). Βλ. επίσης, π.χ., την ακόλουθη νομολογία του Δικαστηρίου: αποφάσεις της 2ας Μαΐου 2006, C-417/04 P, Regione Siciliana κατά Επιτροπής (Συλλογή 2006, σ. I-3881, σκέψη 36), της 4ης Μαΐου 2006, C-98/04, Επιτροπή κατά Ηνωμένου Βασιλείου (Συλλογή 2006, σ. I-4003, σκέψη 16), και της 1ης Ιουνίου 2006, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-442/03 P και C-471/03 P, P&O European Ferries και Diputación κατά Επιτροπής (Συλλογή 2006, σ. I-4845, σκέψη 45).

41 — Βλ. την προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 39 βιβλιογραφία.

42 — Βλ. επίσης το σημείο 23 των προτάσεών μου στην υπόθεση Dokter κ.λπ., προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 2.

IV — Πρόταση

42. Συνεπώς, φρονώ ότι το Δικαστήριο πρέπει να δώσει στο υποβληθέν από το College van Beroep voor het bedrijfsleven ερώτημα την ακόλουθη απάντηση:

«Υπό συνθήκες όπως αυτές της κύριας δίκης, το κοινοτικό δίκαιο δεν υποχρεώνει το εθνικό δικαστήριο να υπερβεί τα όρια του αντικειμένου της διαφοράς όπως αυτό καθορίστηκε από τους διαδίκους, ώστε να εξετάσει αυτεπαγγέλτως ισχυρισμούς βασιζόμενους στα άρθρα 11 και 13 της οδηγίας 85/511/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Νοεμβρίου 1985, για τη θέσπιση κοινοτικών μέτρων για την καταπολέμηση του αφθώδους πυρετού.»